

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. h. pootlaan 242, alkmaar
adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

C. VEENHOF — KAMPEN

Het Woord werd vlees *)

Het is een opmerkelijk feit dat het verhaal van de geboorte van Jezus, zoals de Evangelien dat geven, zo zakelijk en sober is.

We horen daarin dat die geboorte plaats vond tijdens de regering van keizer Augustinus. Dat wil zeggen: in de dagen waarin het romeins imperium heel de „oekumene“, heel de bewoonde wereld van die tijd, omvatte. Dat rijk beleefde toen een periode van grote bloei. Het had vrede — de „pax romana“ — op aarde gebracht. En de keizer ervan had een zo grote macht dat hij in staat was al zijn onderdanen te laten registreren. Die registratie geschiedde om de autoriteiten inzicht te verschaffen in de bezitsverhoudingen van de overwonnen volken met het oog op de belastingheffing. Deze registratie betekende tegelijk ook de volledige onderwerping van die volken, dus ook van het Joodse, aan de vergoddelijktte imperator van Rome. Ze was er ook oorzaak van dat fanatieke Joden, de zeloten, een meedogenloze guerilla-oorlog begonnen te ontketen tegen de romeinse overweldigers.

De wijze waarop deze registratie werd uitgevoerd noodzaakte de Joden naar hun „vaderstad“ te gaan. Dat wil zeggen: naar de plaats waaruit hun geslacht stamde en waarin hun familiebezit was gelegen. En zo trok ook een zekere Jozef, een „bouwvakker“ die destijds in Nazareth woonde, naar Bethlehem. Hij behoorde namelijk tot het, toen geheel in verval geraakte, geslacht van koning David dat uit die stad afkomstig was. Jozef nam op die tocht Maria, zijn verloofde, die een kind verwachtte, mee. Toen zij na een lange vermoeiende tocht op de

plaats van bestemming aankwamen waren daar, blijkbaar met het oog op de registratie — zóveel mensen naar toe gekomen, dat Jozef nergens een goed onderdak kon bemachtigen. En daarom installeerde hij zich ten slotte met Maria in een stal. Die was zonder twijfel leeg. Want het vee bevond zich onder de hoede van de herders in het open veld. Het was dus toen vermoedelijk lente of zomer. In die stal bivakkerend brak het moment aan waarin Maria haar kind ter wereld bracht. Naar de gewoonte van die dagen wikkelde zij haar kindje in doeken en, bij gebrek aan beter, legde zij het in een kribbe, een voederbak voor het vee.

De geboorte van de zoon van Maria was, afgezien van de plek waar ze plaats vond, volkomen normaal. Geen arts zou er iets bijzonders aan hebben ontdekt. Om het hoofd van het pasgeboren kind schitterde geen stralenkrans. En het werd op precies dezelfde wijze gevoed en verzorgd als alle andere pasgeboren kinderen. Als er destijds een „Nieuwsblad van Bethlehem“ zou hebben bestaan zou daarin van deze geboorte niets anders zijn vermeld dan een kort berichtje onder de „Burgerlijke Stand“.

—o—

Maar zoals God ons in zijn Woord openbaart was vóór en in de geboorte van het kind in de kribbe véél meer aan de hand dan wat mensen konden constateren. Er geschieden daarbij namelijk ondoorgrondelijke, ja, verbijsterende dingen: Dingen die in de bijbel worden aangeduid als een „verborgenheid der godzaligheid.“ Het kind Jezus is namelijk toch totaal anders ter wereld gekomen dan alle andere kinderen. Alle kinderen die ooit het levenslicht aanschouwden en in de toekomst nog zullen geboren worden, danken hun ontstaan aan de coöperatie-in-liefde van een man en een vrouw. Zonder de actualisering van zo'n liefde-gemeenschap kan een mens eenvoudig niet ter wereld komen. Maar bij het tot leven komen van de mens Jezus wordt deze „normale“ gang van zaken doorbroken! Bij zijn komst in onze wereld wordt namelijk de man buiten spel gezet. En daardoor ook de vrouw! Want als bij de

samenwerking van twee mensen de éne op non-activiteit wordt gesteld geschiedt dat „automatisch“ ook met de andere! Het kind Jezus dankt zijn ontstaan niet aan mensen, maar aan een wonder, een uniek wonder, het grootste wonder uit de wereldgeschiedenis. Het werd namelijk in het „aanzijn“, in het „leven“ geroepen door de Heilige Geest. Zó had de engel het tot Maria gezegd: De Heilige Geest zal over u komen en de kracht van de Allerhoogste zal u overschaduwen, daarom zal ook het Heilige dat zo in u verwekt wordt Zoon van God worden genoemd. Daarna werd dat ook nog met alle klem aan Jozef bevestigd toen hem in een droom werd aangezegd zijn zwangere verloofde zonder schroom tot zich te nemen, omdat wat in haar was verwekt uit de Heilige Geest was. En zoals het aan Maria en Jozef was verzekerd zó is het ook geschied. Jezus werd in de schoot van de maagd Maria ontvangen van de Heilige Geest en daarna uit haar geboren. Als gevolg van deze wonderlijke geboorte is Jezus niet te verklaren uit zijn voorgelacht. Hij is niet „een zekere Jezus“, niet zo maar een mens, één uit velen. Neen, Hij is een *nieuwe schepping*. Een nieuwe mens. *De laatste Adam!*

—o—

Maar hiermee is nog niet alles gezegd van wat de Schrift ons omtrent de ontvangen en geboorte van Jezus meedeelt. Daarbij was namelijk ook en vooral de eeuwige Zoon van God op unieke wijze betrokken en actief. Want Hij is het die door de ontvangen en geboorte van Jezus ons vlees en bloed, onze menselijkheid, onze „menselijke natuur“ aannam. Gods eigen Zoon werd door en in de Zoon van Maria waarachtig mens, ons in alles gelijk. Ja zeker, Jezus is en blijft waarachtig mens, tot in eeuwigheid! Maar Hij is en blijft tegelijk ook waarachtig God. Johannes de Doper verzekerde dat toen hij zei: Ik heb gezien en getuigd dat deze de Zoon van God is. En Jezus verkondigde van Zichzelf dat God in Hem zijn eniggegoren Zoon gegeven had om de wereld te behouden. En als Petrus later de belijdenis aflegt: Gij zijt de Christus, de Zoon van de levende God, reageert Jezus

daarop met de woorden: Zalig zijt gij, Simon Barjona, want vlees en bloed heeft u dat niet geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemelen is.

—o—

Maar ook wanneer men ervan spreekt dat Gods Zoon door de ontvangen en geboorte van Jezus *waarachtig mens* werd heeft men daarmee toch nog niet genoeg gezegd: De Schrift zegt namelijk niet alleen dat Gods Zoon in Jezus waarachtig *mens* werd. Neen, ze getuigt er ook van, en dat met bijzondere nadruk, dat de Zoon van God, het eeuwige Woord, dat bij God was en ook zelf God was in Jezus *vlees* is geworden. Het Woord is *vlees* geworden, schrijft Johannes. En Paulus verkondigt dat God zijn Zoon in de wereld gezonden heeft in de gedaante van zondig vlees. Dat woord *vlees* heeft in dit verband een sombere, onheilspellende klank. Want het duidt de mens aan in zijn zwakheid, geschondenheid, zijn onderworpen-zijn aan alle nood en misère die sinds de zondeval de mensheid teistert. Vlees-zijn betekent: overgegeven-zijn aan alle vormen van ellende, lijden, dood. In de uitspraak dat God geopenbaard werd in het vlees klinkt zo een schrille wanklank. Wat die uitspraak inhoudt formuleerde Jesaja eenmaal zó: Hij was zonder luister of gestalte, zonder de gratie die mensen behaagt. Hij was veracht en door de mensen verstoten; een man van

IN DIT NUMMER

- Pagina 145
Prof. C. Veenhof,
Het Woord werd vlees
- Pagina 146
Drs H. de Jong,
Over geloofsbelijdenis en
avondmaal vieren (1)
- Pagina 148-149
D. W. L. Milo,
Geen slippertjes!
Ds M. R. van den Berg,
Jeremia (bijbelstudie)
- Pagina 150
Prof. C. Veenhof,
Persschouw
- Pagina 151
Dr J. Meulink,
Boekbespreking

*) Deze en de drie volgende bijbelstudies werden uitgesproken in een radio-uitzending van de E.O.

smarten; bezocht met lijden; beschouwd als een melaatse, geslagen, vernederd door God. Over de kribbe valt de zwarte schaduw van het kruis. De geboorte van Jezus was zijn eerste stap op de weg naar Golgotha.

—o—

Dat Jezus zo ontvangen werd van de Heilige Geest en geboren uit de maagd Maria is voor zijn positie ten opzichte van zijn Vader en zijn arbeid in de wereld van beslissende betekenis.

We weten het uit de Heilige Schrift: door de val en de ongehoorzaamheid van onze eerste voorouders in het paradijs is de mensheid, zijn wij allen, gekomen onder het gericht, de vloek van God. Adam was het hoofd van het menselijk geslacht. En zo ook het hoofd van het verbond waarin God met de mensheid wilde leven. Alle mensen waren „in Adam begrepen”. Wat Adam deed — de zonde — deden ook zij. Wat Adam kreeg — de straf — kregen ook zij. Waar Adam ten gevolge van de zonde kwam — onder het gericht, de vloek van God — kwamen ook zij. Paulus zegt het zo: Door de zonde van één mens is de zonde de wereld binnengedrongen. Door de ongehoorzaamheid van één mens zijn allen tot zondaars geworden. Door de daad van overtreding is het voor alle mensen tot veroordeling gekomen. Dit geldt van *alle* mensen die van Adam afstammen. De procreatie, de voortplanting, van de mensen uit en sinds Adam vormt om zo te zeggen het kader waarin de zonde en de schuld van Adam naar alle mensen toekomt en het gericht van God hen treft. Door zijn wonderlijke ontvangenis en geboorte staat Jezus evenwel *buiten* dit kader. Alle mensen zijn *uit* de mensheid opgekomen. Jezus daarentegen is van boven af, uit de hemel *in* de mensheid *ingekomen*. En zo staat Jezus *buiten* de ordening waarin de zonde, de schuld, het gericht Gods en de sombere gevolgen daarvan op de mensheid neerkomen en haar teisteren. Neen, Hij *doorbreekt* die ordening niet — Hij *staat er buiten*.

—o—

Maar, zoals we hoorden, Gods Zoon is niet alleen maar mens geworden — Hij werd *vlees*. D.w.z. Hij ging ten volle in ons erbarmelijke leven in. Hij heeft zich zó één met ons gemaakt dat Hij onze zonde, onze schuld op zich nam en zich zo ook boog onder het gericht van God. Het gaat in de vleeswording van het Woord, de ontvangenis en de geboorte van Jezus, om het weg-nemen, het weg-zijn van het gericht van God dat in de weg van de pro-creatie over allen komt die van Adam afstammen. Maar Jezus komt niet zó ter wereld om voor goed van onder dat

gericht weg te blijven! Neen, Hij is zo in de wereld gekomen om volkomen vrijwillig onze zonde, onze schuld, het gericht dat ons treffen moet, van ons over te nemen en voor ons te dragen tot in de diepten van de dood. Die zonde, schuld en vloek komen niet op Hem neer als een noodzakelijke en onafwendbare lawine! Neen, in een volkomen vrijwillige daad gaat Hij die *plaats vervangend*, als een Hem *vreemde* zonde, *vreemde* schuld en *vreemde* vloek voor ons dragen en wegdragen om ons er zo radikaal en definitief van te bevrijden.

—o—

Als we van dit alles iets hebben gezien, kunnen we er ook iets van verstaan dat bij de geboorte van

Jezus een bode van God naar de aarde komt en de herders toeroept: Zie, ik verkondig u, ik draag naar u toe, grote blijdschap die heel het volk ten deel zal vallen. Want voor u is heden geboren de Heiland, namelijk Christus, de Heer. En we kunnen er dan ook iets van verstaan, dat daarna de deuren van de hemel wagenwijd open zwaaien en een engelenkoor boven Efratha's velden zingen gaat: „Glorie voor God in de hemel en vrede op aarde voor de mensen van het welbehagen.” Want met de vleeswording des Woords, met de ontvangenis en geboorte van Jezus *begon* het wereldomvattend verlossingswerk van de Christus. En die vleeswording is tegelijk ook de *garantie* dat dat door het pasgeboren Kind volkomen zal worden volbracht.

Over geloofsbelijdenis en avondmaal vieren (1)

Mijn gesprekspartner in het nr. van 9 april jl. br C. P. Kleingeld, maakte op mij, naar aanleiding van mijn meditatie op de voorpagina van Opbouw van 19 maart, de aanmerking dat ik daarin dingen had behandeld, die beter pasten in de rubriek kerkelijk leven. Het ging over belijdenis doen en kinderen toelaten aan de Tafel des Heren. Hij had daar wel een beetje gelijk in, al geloof ik, dat je met een Schrift-overdenking wel degelijk een bijdrage kunt leveren aan het gesprek over een kerkelijke of confessionele actualiteit. Dat deed ik bijvoorbeeld ook met mijn voorpagina-artikel over het ter aarde vallende musje van Mattheüs 10.

Misschien is het zelfs een beetje kenmerkend voor Opbouw van de laatste jaren, dat de eerste en de tweede pagina niet al te streng meer van elkaar gescheiden zijn. In de rubriek Kerkelijk Leven immers van pagina 2 (en 3) willen wij niet zozeer de kerkelijke actualiteit als losstaand gegeven bespreken, maar wat ons vooral interesseert is de plaats en de actualiteit van de Heilige Schrift in wat er op kerkelijk en geestelijk gebied gaande is. Wat is er nou van waar, zo willen we weten, wat komt er nu bij de kerkelijke problemen van terecht dat Gods Woord een lamp voor de voet en een licht op het pad is. Wij weten allemaal wel, dat het kerkelijk leven zich zo gemakkelijk bij een dichte Bijbel kan afspelen. Een kerkblad kan net als een kerkeraadsvergadering met een Bijbel-

lezing geopend worden, terwijl bij de rest van het programma de Schrift nu wel niet dicht gaat, maar toch niet meer beheersend in het midden staat. Wij hebben nu het naïeve idealisme, dat het misschien toch anders zou moeten en heel misschien ook zou kunnen. Vandaar dat u wel eens beschouwingen in deze rubriek aantreft, waarvan u denkt: is dat nou kerkelijk leven? En daarmee samenhangend kan er op de voorpagina wel eens iets staan, dat verkeerd terecht gekomen lijkt. Zowel het één als het ander moet verklaard worden uit de wil om die twee rubrieken zo dicht mogelijk bij elkaar te houden. Verdraagt u ons maar in deze eigenaardigheid.

Maar dit is waar, er valt natuurlijk over het onderwerp meer te zeggen dan toen op die voorpagina's van 19 en 26 maart gebeurd is. (Daar zijn trouwens ook wat reacties op binnengekomen, die ik in het vervolg hoop te verwerken.) Maar ook nu zal het wel geen uitputtende behandeling worden. Wat is 'uitputtend' wel niet voor een groot woord! Aan één zaak zitten zoveel kanten.

In die Schriftoverdenkingen benaderde ik het aanzitten van kinderen aan de tafel des Heren van een bepaalde zijde, vanuit het kerkelijke instituut van de openbare belijdenis des geloofs. Sommigen hebben daaruit opgemaakt, dat dat mijn enige argument was en aanzien ze het met dat argument niet eens waren, vroegen ze: zijn er dan toch geen *Schriftuurlijke* argumenten tegen deelname van

de kinderen aan de Maaltijd des Heren?

Maar dat is een misverstand. Ik wilde helemaal niet volledig zijn, maar mijn opzet was om een voor- en tegen-gesprek over dit onderwerp, dat zo gemakkelijk vast loopt, omdat van weerszijde herhaaldelijk dezelfde dingen worden gezegd, te dienen met een nieuw argument dat het gesprek weer verlevendigt.

Het nieuwe van mij was hierin gelegen, dat ik de discussie over het onderwerp plaatste in het licht van de ook aan onze deur kloppende charismatische beweging. Lange tijd immers hebben we over het kinderavondmaal kunnen spreken in een besloten eigen kring. Maar het is kenmerkend voor onze tijd dat oude vraagstukken ineens onder een nieuw licht verschijnen, zodat een nieuwe argumentatie nodig is. Dat is ook hier het geval.

Kort geschetst: het leek vanuit de vrijgemaakte verbondsbeschouwing, die een sterk objectiverende trek vertoont, mogelijk de in de hervormde kerk opkomende praktijk van kinderen aan het avondmaal te volgen. Maar nu zijn er onder de jeugd allerlei groeperingen (Youth for Christ, Ichthus, Navigators — om van de pinkstergemeente nu te zwijgen) die scherp reageren op die hervormde (of misschien beter: groot-kerkelijke) situatie en verwijtend zeggen: jullie hebben een kerk van een vanzelfsprekendheidsgeloof! En velen zien in de kinderdoop het grote symbool van dat kerkelijke vanzelfsprekendheidsgeloof. Dat heeft mij tot nadenken gebracht. En daarbij ben ik terecht gekomen bij dat ietwat verwaarloosde of tenminste ondergewaardeerde instituut onder ons: de openbare belijdenis des geloofs. Zou het kunnen zijn dat wanneer wij dat weer in ere herstellen, wij een goed en houdbaar antwoord hebben op dat verwijt?

Dat verwijt van vanzelfsprekendheidsgeloof houdt mij sterk bezig, ook in de ambtelijke praktijk. Jongelui die afhaken, hoor je nog wel eens zeggen: „Ik ben nooit op een persoonlijke geloofskeuze voorbereid. Men nam gewoon aan dat ik geloofde.” Ik ben dan geneigd, ze daarin te geloven. Ook onder ons immers leeft wel de leer van de veronderstelde wedergeboorte. Anders, op andere gronden dan destijds onder onze synodale broeders en zusters, dat wel, maar niettemin. Als ik bijvoorbeeld lees (ik citeer br Kleingeld nog maar eens, uit het nr. van 9 april jl.): „Ik ben als Nederlander geboren, of ik dat nu leuk vond of niet, en een publieke verklaring, dat ik er in toestem, Nederlander te zijn, is volmaakt zinloos. Ik kan wel wat doen om Nederlander-af te worden, namelijk in vreemde krijgs- of staatsdienst

Kerkelijk Leven

gaan (c.q. mij scharen onder de vanen van de satan)" — mag ik dan in alle broederlijkheid een zorg uitspreken? Niet als buitenstaander, maar als insider, die van de vrijgemaakte kerken (b.v.) en hun theologie houdt? Zou het kunnen zijn dat in dit opzicht bij ons toch een schadelijk stukje weg aanwezig is?

Want dit komt toch hierop neer, dat je als gedoopt kind alleen nog maar gelovige-af kunt worden. Niet het gelovig worden, maar het gelovig-af worden vergt een bewuste keuze. Dat doet me wat denken aan wat de Rooms (vroeger?) leerden, dat je de sacraments-genade alleen maar kon komen te missen, als je je er bewust tegen verzette. Dat heeft bij de rooms een lekendom opgeleverd, dat 'het wel geloofde' in plaats van bewust geloofde. Dat kan toch bij ons ook?

Natuurlijk bedoelt niemand dat. Ik ben er ook van overtuigd, dat in onze gezinnen meer dan in de doorsnee roomse levend en warm over de dienst des Heren gesproken wordt; dat dus de ouders zowel het zaad des Woords, als ook het zaad des geloofs in de harten van hun kinderen zaaien. Maar het is toch de Here, die voor beiderlei zaad de wasdom moet geven. Daar is van ons uit gezien niets vanzelfsprekends aan.

Zeker, als je het hebt over de rijkdom van de belofte van God in Christus, dan is het gepast om te zeggen: wie zou door ongelofte durven weigeren? Natuurlijk aanvaard je toch die belofte met een waar geloof? De oproep en de eis tot geloof zijn dus vanzelfsprekend, maar het geloof zelf niet. Helaas niet. Vandaar mijn nadruk op de noodzaak van een persoonlijke en bewuste geloofskeuze en dus ook op het geijkte gebruik van de publieke geloofsbelijdenis. Dat is niet om een subjectief tegenwicht te vinden tegenover de te grote aandacht voor de objectieve zijde van het verbond, want ik geloof niet in een evenwichtsconstructie tussen subjectief en objectief. Prof. B. Holwerda heeft me dat afgeleerd. *) Nee, laat er maar veel nadruk vallen op de heilsbelofte en laat er groot gedacht worden van de Here die een goed werk begonnen is en dat ook voltooien zal. De aandacht daarvoor moet niet verduisterd worden door te spreken van een subjectief tegenwicht. Zo interessant is ons geloof niet.

Maar er is iets anders. Wij zijn onbesnedenen van hart en oren. Dat

heeft Stephanus vastgesteld als conclusie uit de hele oudtestamentische verbondsgeschiedenis (Hand. 7:51). Het is door een lange historie onomstotelijk komen vast te staan: wij van onszelf wij wederstaan de Heilige Geest. Daarom en daarom alleen zeggen wij, dat ons geloven niet vanzelfsprekend is. En het is om deze hardigheid des harten, dat openbaar belijdenis doen zin heeft. We spreken ons daarmee voor God en zijn gemeente uit en verwachten ook van beiden hulp om bij het aangenomen geloof te blijven. Openbare geloofsbelijdenis is zo ook een publiek getuigenis van eigen armoede, een ernst maken met het feit, dat ons hart van zichzelf uit niet naar geloven staat. Het is dus onze verdorven natuur, die een expresse verklaring van ons nodig maakt, dat wij ons heil buiten onszelf in Jezus Christus zoeken.

Volgende week hoop ik op het onderwerp 'kinderavondmaal' door te gaan aan de hand van vragen, die mij daarover gesteld zijn.

Een reactie

Onderstaande bijdrage is van de hand van br W. F. Coumou. De bijdrage zal denkkelijk voor een deel in het nummer van volgende week worden voortgezet. Wat de aanleiding was, vertelde hij mij in een begeleidend briefje. U mag even meelezen:

„Hierbij de „schrijfsels“ Het is misschien goed er even bij te vertellen hoe ik daar zo toe gekomen ben.

Het waren voornamelijk twee impulsen, die me aan het werk gezet hebben. De ene kwam voort uit de reactie van drs H. de Jong op een brochure van de C. Vonk. . . . Het ging over de charismatische beweging.

De andere kwam uit een kerkeraadsverslag (van Eindhoven, P.), waar iets gezegd wordt over „onze houding ten opzichte van allerlei subjectivistische individualistische en veelal charismatische stromingen“.

Hoewel in dat kerkeraadsverslag niet precies wordt aangegeven, waar hier in Eindhoven de schoen wringt (als er tenminste een schoen wringt), het hoeft je natuurlijk niet te verbazen dat de „verlegenheid“, waar drs De Jong het ook al over had, ook van tijd tot tijd eens bij kerkeraden aan de oppervlakte komt. Dat gebeurt soms ook bij ouders van opgroeiende kinderen.

Iedere keer als je dat merkt, denk je: er moest toch eens over dóórgepraat worden. Ik begrijp ook dat drs De Jong graag door zou willen praten, maar ik vrees dat er niets van komt. En een uurtje praten

op de kerkeraad levert bijna nooit zoveel op, dat het zoden aan de dijk zet.

Deze overwegingen brachten me er toe, te proberen eens wat op papier te zetten. Het zou voor mij al heel wat waard zijn, als het er toe bijdroeg de zaken niet nog

moeilijker, maar een beetje gemakkelijker te maken.“

Met deze introductie van br Coumou zelf, vraag ik graag uw aandacht voor de nu volgende bijdrage(n).

E. R. Postma

1. Werkelijkheid en Menselijk Leven

Als we van onszelf uit over de werkelijkheid spreken, dan doen we dat op basis van onze waarneming. Onze uitspraken kunnen juist of onjuist zijn; ze staan open voor discussie en voor nader onderzoek. Als we b.v. van een bepaald volk zeggen dat het vrijheidslievend of gastvrij is, dan moet zo'n bewering berusten op waarnemingen, waarmee zo'n bewering kan worden gestaafd.

In de bijbel wordt van God uit op een andere manier over de werkelijkheid gesproken. Dat is b.v. het geval als we in de thora van Mozes op verschillende plaatsen lezen, dat het volk Israël een „heilig“ volk is. Zo'n verklaring berust niet op iets dat vooraf is waargenomen. Het is geen conclusie, de voortvloei uit onweerlegbare feiten.

Voor zover daar voor ons een probleem in zou kunnen zitten, hebben we dat probleem een beetje verdoezeld door de stelling dat in zo'n uitspraak als „heilig volk“, het woord „heilig“ ook helemaal niet op een kwalificatie slaat, zoals dat het geval is wanneer in de roomse kerk iemand „heilig verklaard“ wordt. In de bijbel betekent „heilig“ zoiets als „apart gezet“. Daarmee heeft God dan natuurlijk een bepaalde bedoeling.

Op zichzelf is deze stelling een stap in de goede richting, maar het komt me voor dat je op die manier toch het gevaar loopt van de mens te veel een object te maken.

Als iemand een aantal gelijke voorwerpen heeft, dan kan hij er één apart zetten met de bedoeling om er iets moois van te maken. Wordt dat een mislukking, dan is daarbij nooit sprake van enige „schuld“ aan de kant van dat voorwerp. In de hele handeling is het voorwerp passief.

Maar als God aan de mens de werkelijkheid openbaart, dan behandelt Hij de mensen niet als dingen, maar als mensen, die in hun menselijkheid worden aangesproken. Ze worden er actief bij betrokken. God wil met de mensen in die werkelijkheid verder gaan. Het wordt een kwestie van samen verder. Dáarin is die werkelijkheid „werkelijk“. Zó werkelijk, dat het een kwestie van leven of dood is geworden, zodra God met de mens over die werkelijkheid gesproken heeft. De mens wordt t.a.v. die werkelijkheid-van-God verantwoordelijk, d.w.z. God vraagt om een antwoord. Léven betekent dan: binnentreden in de werkelijkheid, waar God over gesproken heeft. Jezelf met al je verstand, je wil en je kracht richten op die werkelijkheid en je daden dáaraan normeren. Wie dat niet doet, treedt niet binnen, laat zich niet binnenleiden en vindt dan niet het leven, maar de dood.

Het is dus een kwestie van zelfvergeving in bondgenootschap met God. Leven met God kan niet anders betekenen, dan met Hem en door Hem leven in de werkelijkheid, waar Hij met ons over spreekt. We moeten daarbij verdragen dat wij in ons korte leven en met onze menselijke beperktheid die werkelijkheid niet kunnen doorzien. De waarneembare werkelijkheid is er (nog) niet mee in overeenstemming. Daar heeft God eeuwen van mensengeschiedenis voor nodig. Niet omdat Hij het niet vlugger zou kunnen, maar omdat wij mensen niet zo vlug méé kunnen komen. Het is voor ons wel moeilijk dat onze „ervaring“ niet klopt met wat God over de werkelijkheid zegt, maar zelf dáár zit nog een stuk van Gods barmhartigheid in. Hij jaagt ons niet op, maar Hij neemt ons bij de hand. Maar we moeten wel met Hem verder willen — langs de weg waarlangs Hij ons leidt. Wie niet verder wil, valt ook uit. Als God het niet verhoedt, vindt ook zó iemand het leven niet. Hetzelfde gebeurt met de mens, die een andere weg wil gaan, dan de weg, die God aanwijst.

Als we ons van deze dingen geen rekenschap geven, dan worden we altijd heen en weer geworpen in een onoplosbaar dilemma. Of we willen ons vastbijten in het „zijnde“, waar we vertrouwd mee zijn en waar we ons veilig in voelen. Of we willen met alle geweld de werkelijkheid „ervaren“. Als het „oude en vertrouwde“ ons geen zekerheid meer biedt, dan gaan we op zoek naar de ervaring, die buiten Gods plan en buiten Gods tempo ligt. We willen dan de wereld, zoals ze hier en nu is, niet meer aanvaarden. We gaan op zoek naar een „andere wereld“ en een „andere werkelijkheid“, waarin we de „Godservaring“ hopen te vinden. Maar Jezus heeft gezegd, dat God deze wereld liefheeft. Hij aanvaardt haar iedere dag en leidt haar naar Zijn toekomst. Onze opdracht is geen andere dan in die liefde met Hem mee te gaan naar die toekomst.

Maart '76.

Coumou

*) Zie „Cursus tot ontwikkeling van het Geref. kerkelijk denken“ van destijds onder redactie van Schippers-Spier, 2e cursus, les 3, 4 en 5.

D. W. L. MILO — VIERHOUTEN

GEEN SLIPPERTJES!

Mogen we elkaar vandaag eens een paar tips aangeven, die u in de kerkelijke samenhang kunt gebruiken? Het is niet voor muzikanten of deskundigen geschreven — alleen voor kerkangers. Als u.

U neme de melodie van psalm 1 voor u. En vindt daar in de tweede regel de tekst „noch op 't pad der zondaars staat” in de oude berijming; of „noch met goddelozen gaat” in de nieuwe. In vroeger tijden zongen we *daars* van zondaars een halve toon hoger dan in de toonsoort past; laten we zeggen een gis in plaats van een g. Vandaag niet alzo. U vond in de oude psalmbundel een teken, een zogenaamd kruis, voor die noot geschreven. In het nieuwe kerkboek vindt u dat kruis niet.

Waarom dat?

In de eeuwen, waarin onze vurige Geneefse psalmwijzen tot een trage taaie brij waren gestold, zong men geen psalmen maar psalmversjes; en liefst geen psalmversjes maar psalmregels. Men verloor de grote lijn en raakte in het slop van de persoonlijke vrome beleving. Welnu. Bij dat psalmzingen verloor men mede de band met de grondtoon van de melodie, het allesbeheersende tooncentrum, de zogenaamde do, die aan het eind van elk vers is te vinden. Zoals jongens, die eindeloos met een bootje op het wijde water zwalken, de thuishaven soms uit het oog verliezen.

En dan maakte men slippertjes! Merkte men dat de tweede regel van psalm 1 op a eindigde (en dat kan zonder enig bezwaar) dan maakte men op zijn gemak een overstapje naar de buurtoonaard a, door de g tot een gis te verhogen. Zo kreeg men een si-do sluiting, een snapslot zagezegd en men ging heerlijk zitten uitrusten op de a: een ogenblik te gast bij de burens — maar wel van plan om straks weer naar huis te gaan.

Pijnlijk als zo iets gebeurt juist wanneer de tekst over het pad der zondaars gaat. Want al zingende namen onze vaders een overstapje op een andere lijn, waar ze persé niets te maken hadden. Ze gingen een ogenblik bij die zondaars te gast, als u begrijpt wat wij bedoelen. Hun voeten waren al uitgeleden voor ze het wisten, terwijl hun mond nog goede woorden zong.

U hebt het rode potlood nog, dat u zich destijds ter correctie van de bastaardmelodieën uit onze 29 gezangen aanschafte? Welnu, neem dat potlood en kras haastiglijk het kruis van de 2e regel in psalm 1 door, als u nog een oud boekje hebt. U zult er goed aan doen, die verhoging

voortaan niet te zingen. U behoudt op die wijze de eenheid met de psalmzingerende kerken over heel de wereld, want die hebben alle haar oude psalmwijzen in ere hersteld.

—o—

Een soortgelijke verhoging vindt u in de zevende regel van psalm 3. „Maar velen doen *van* mij” in de oude berijming, of: „Maar Heer gij zijt *mijn* schild” in de nieuwe. Dat woordje „van” kreeg in vorige eeuwen een kruis — opdat de melodie mocht eindigen in a. Maar de melodie moet helemaal niet eindigen in a; ze moet vlot en bewogen doorgaan tot en met de laatste regel.

Hetzelfde geldt voor de tweede regel van deze psalm. Dat „saamgezworen rot” heeft onze vaders lelijk te pakken gehad. Streep het door alstublieft en zing geen verhoogde toon. Het nieuwe Liedboek, waarin de nieuwe interkerkelijke berijming, kent die verhoging gelukkig niet.

Nu moet er meteen bijgezegd worden, dat het nieuwe Liedboek niet geheel konsekwent is geweest. Want in regel 9, „uit Sions heilig oord”, heeft men wél een kruis geschreven. En dat is fout. De neiging om even een overstapje naar een buurtoonaard te nemen was op dit punt te machtig. De commissie is hier door de knieën gegaan voor de zware druk van het kerkvolk. Misschien wel met de schrale troost: dat die verhoging toch onmiddellijk in de volgende regel werd hersteld. Maar van den beginne is die verhoging contrabande geweest, en ongewenst. Hij hoort er niet in, wanneer wij de psalmwijzen stijlzuiver restaureren. En men had die verhoging voor hetzelfde geld weg kunnen laten.

—o—

Hoe weten we die dingen zo precies? Met welk gezag kunnen we van de psalmwijzen zeggen hoe het geschreven en hoe het bedoeld is?

Wel, allereerst zijn er te Genève enkele exemplaren van het authentieke boek uit 1562 overgebleven, in de universiteitsbibliotheek. U kunt daar fotocopieën van laten komen. Dan constateert u zelf dat het voorgaande juist gesteld is.

Maar bovendien heeft de organist van de kathedraal van Lausanne, Pierre Pidoux, in opdracht van de Zwitserse regering in 1962 een uitgave van de oorspronkelijke psalmwijzen verzorgd, waarbij hij zelfs nauwkeurig aangaf: hoe deze wijzen tussen 1542 en 1562 genoteerd en gewijzigd werden. Daarbij is heel de schat met zijn wordingsgeschiedenis bloot gelegd.

In de derde plaats hebben wij een oorspronkelijk exemplaar van Datheen's oudste uitgave in ons bezit en wel uit 1566, dat is het jaar, waarin Datheen zijn Nederlandse vertaling van het Geneefse psalter

M. R. VAN DE BERG — LEIDEN

JEREMIA

Zuurstofmasker (vervolg)

Onze situatie verschilt echter op een belangrijk punt van die van Israël. Voor ons is er geen bacterievrije ruimte zoals het land Kanaän voor Israël bedoelde te zijn. Israël was nog een kind. Om te kunnen opgroeien en in leven te kunnen blijven moest het als een couveuse-kindje opgroeien in een couveuse. Dat was de functie van het land Kanaän. De nieuwtestamentische gemeente is geen couveuse-kind meer. Ze heeft de couveuse verlaten en is daardoor

blootgesteld aan de geestelijke milieuvervuiling.

In onze tijd geldt dat nog sterker dan een generatie geleden. Toen vormden de gezinnen en de scholen nog een soort couveuse, een beschermend milieu. Vandaag is dat niet meer zo. Tot in onze gezinnen toe komt via de t.v. de giftige atmosfeer op ons af. Dat betekent dat het meer dan ooit noodzakelijk is het zuurstofmasker van het evangelie te gebruiken. Omdat men vijftig jaar geleden nog binnen een redelijk beschermde ruimte leefde, vloeide er niet zoveel bloed uit, wanneer iemands persoonlijke omgang met de Schrift niet maximaal was en hij zich een beetje liet drijven op de gemeenschap. Vandaag kun je het daar niet op aan laten komen. Wie nu niet zelf stevig in zijn bijbelse

schoenen staat, loopt steeds meer gevaar onderuit te gaan. Zonder dat hij het beseft, ademt hij meer en meer de giftige atmosfeer in en wordt hij er in zijn denken en optreden van doortrokken. En dan zit hij zo maar in hetzelfde schuitje als Israël. De Israëlieten verontreinigden zich. Ze liepen de Baäls achterna. Maar ze hadden het zelf niet eens door dat ze gifgas hadden in geademd. Neen hoor, zeiden ze. We laten Jahweh niet los. Natuurlijk niet.

Zulke christenen zijn er vandaag ook. Natuurlijk, zeggen ze, we zijn christenen. En ze hebben niet eens in de gaten, dat ze in heel hun denken en doen vergiftigd zijn en God losgelaten hebben. Hoe kan dat? Dat komt omdat ze het Woord van God laten liggen. Ze dragen geen zuurstofmasker.

Bijbelstudie

Persoonlijke bijbelstudie is vandaag noodzakelijker dan ooit. Ik bedoel echt: studie. Met een oppervlakkig en vluchtig lezen van de bijbel doe je niet veel. We moeten met Gods Woord bezig zijn, het tot ons laten doordringen, het in ons opnemen. Als u daar tot nu toe nauwelijks iets aan gedaan hebt, begin er dan mee. Het is van levensbelang. Want u ademt wel elke dag de giftige atmosfeer in. Of u dat nu wilt of niet, het is een feit. En als u dan niet voor voldoende zuurstof zorgt, wordt u langzaam maar zeker steeds kortademiger.

Die noodzaak van bijbelstudie is er ook voor jongelui. Maak er een gewoonte van. Doe het dagelijks. Het is het enige middel om te

klaar kreeg. In dat boek zijn alle tonen niet slechts uitgeschreven met vierkante noten — maar bovendien is er telkens de naam uit het ut-re-mi stelsel aan toegevoegd! Want wel werd de interpretatie van het muziekschrift in de 16e eeuw veelal aan de smaak van de speler overgelaten, maar door de toepassing van dit zogenaamde solmisatiesysteem is elk misverstand uitgesloten. Voor de kerkelijke samenhang kon geen persoonlijke exegese open blijven; de eenheid van de zang en haar welluidendheid eisten absoluut eensluidende uitvoering.

Welnu, Datheen schreef, zich bevindende op het pad der zondaars van psalm 1, mi fa sol. Als er een verhoging gewenst of gebruikelijk of toegelaten ware geweest, zou Datheen hebben geschreven: la si do.

—o—

En wat voor zin heeft het nu, dat u zo'n kruis doorstreept en geen verhoging meer zingt op die aanvechtbare plaatsen?

Dat is duidelijk. Wie uit het nieuwe Liedboek zingt of de nieuwe berijming gebruikt, laat de verhogingen weg. Terecht. En als u de verhogingen van onze grootouders handhaaft zingt u een gis tegen de g van de anderen. Dat is een lelijke onwelluidendheid. De oude J. S. Bach zei het al: tonen, die het dichtst bij elkaar liggen, geven de gemeenste dissonant. Ze geven een ergernis in de kerk, een skandalon. Want bij een wanklank is er iets mis in ons loffoffer, de varren van onze lippen zegt de brief aan de Hebreeën. Dan is het offer niet liefelijk, niet welluidend. Daar moeten we even aandacht aan geven. Niet alleen uw burens voelen zich geschokt. Er is ergens boven een God, die troont op de lofzangen van Israël, zegt psalm 22. En die troon mag niet wankelen vanwege onze overstapjes en slippertjes.

—o—

Als u met het rode potlood het psalmboek doorwandelt vindt u vele plaatsen, veel meer dan u denkt, waar u goed werk doet met een schrapje te zetten. In de derde regel van psalm 5. In de tweede regel van psalm 7. In de vijfde regel van psalm 10. In de vierde regel van psalm 11. En zo voort. Weg ermee.

Intussen bent u in de psalmen 8, 10 en 11 een verlaging tegengekomen, een mol genaamd, die met een tekening wordt aangeduid dat op een letter b gelijk. Die verlaging komt u alleen in de zogenaamde dorische toonreeks tegen. De zesde toon van de dorische reeks kan namelijk zowel hoog als laag zijn; kan — wanneer de voortgang van de melodie dat vraagt — met een mol verlaagd worden. Een vrij moeilijke muziektheoretische zaak is hier in een paar onnozele volzinnen samengevat. U hoeft geen medicijnen te hebben gestudeerd om door een medicament beter te kunnen worden; zo behoeft u geen muziekgeschiedenis te hebben gestudeerd, om het voorgaande aan te nemen en toe te passen. Als u de zaak werkelijk wilde doorgronden zoudt u de naam van de duivel tegenkomen; zo noemden onze vaders die ongewenste toontrap, die door een verlaging vermeden kon worden.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

voorkomen dat je in geestelijke ademnood komt.

Geneer je er niet voor. Denk niet dat het gek is. Het is een levensvoorwaarde. Omdat Israël het Woord van God liet liggen, raakte het onvermijdelijk in de greep van de vruchtbaarheidsreligies en werd zijn hele denken en doen daardoor bepaald.

Misvorming van Jahweh

Toen Israël in de greep van de vruchtbaarheidsreligies kwam, ver-

dween Jahweh niet van het toneel. Daar was geen sprake van. Maar men ging Jahweh wel meer en meer interpreteren als een vruchtbaarheidsgod. Zonder dat men het zich realiseerde, vervormde men Jahweh naar het beeld van een vruchtbaarheidsgod.

Voorbeelden daarvan vinden we in het gouden kalf bij de Sinaï (Ex. 32) en de kalverendienst in Bethel en Dan (1 Kon. 12 : 28 v.v.). Het was niet de bedoeling van Israël en Jerobeam een andere, een nieuwe God te introduceren. Ze wilden wel degelijk Jahweh vereren. Maar ze gingen dat doen d.m.v. het beeld van een stierkalf, het symbool van de vruchtbaarheid. Als men zo Jahweh als een vruchtbaarheidsgod gaat zien, is het overstapje naar de Baäl ook niet zo groot meer. Want als Jahweh

En dan nog iets over die „toonreeks”. U stuitte zojuist op dat woord. Al in het oude Egypte kende men het. Men had daar de pentatonische of vijftonige toonladder. Toevallig bestond die uit de vijf tonen, die u met de zwarte toetsen van ons pianoklavier krijgt. Op die vijf tonen werd gezongen. U kunt er zeker van zijn, dat de psalmen van Mozes in de woestijn met behulp van deze vijf tonen werden gezongen.

Pas onder Salomo werd die vijftonige reeks, door Syrische invloeden, uitgebreid met enkele tussentonen. Zo ontstonden de reeksen van zeven tonen, die u alle op de witte toetsen van uw piano kunt terugvinden. De verschillende karakters van die Syrische reeksen, die later in Griekenland, nog later in Rome, zijn vastgesteld, komen voort uit de plaatsen, waar de halve tonen gelegd werden.

Want u moet weten, dat elke psalmwijs slechts uit 7 tonen bestaat, welke elk hun eigen vaste plaats hebben. Daar zitten geen verhogingen bij. Is een melodie, zoals bijvoorbeeld die van psalm 5, samengesteld uit de tonen d - e - f - g - a - b - c - (d) (dus met de d als centrum, als eindpunt, rustpunt) dan spreken we van de dorische reeks. Is de wijs, als van psalm 51, uit de tonen e - f - g - a - b - c - d - (e) opgebouwd, (waarbij de e het rustpunt, de slottoon, het tonale centrum betekent), dan spreken we van een phrygische reeks. Is de melodie (als bij ps. 139) uit de tonen g - a - b - c - d - e - f - (g) samengesteld, dan heet zij mixolydisch. U moogt die namen vandaag nog vergeten als u kunt, mits u onthouden wilt: dat die stugge sluiting f - g vele duizenden jaren oud is en niet uitgevonden door de commissie voor het nieuwe Liedboek. De sluiting si-do, die u in psalm 89 aantreft en die uw moderne oren beter aanspreekt, is uit het ionisch; dat is de reeks c - d - e - f - g - a - b - (c). Speelt u die toonreeksen maar eens en open uw oren.

—o—

Wanneer u de vriendelijkheid hebt gehad even door dit zure appeltje heen te bijten, beseft u dat onze psalmwijzen met hun eigen karakters geen willekeurige verhogingen toestaan. Onze grootouders hebben op deze punten, kinderen van hun tijd als ze waren, grotelijks gedwaald. De gezuiverde en gerestaureerde schatten uit de Calvinistische kerkmuziek zijn weer in al hun schoonheid beschikbaar.

Tenslotte nog een praktische opmerking. Die kunt u zelf toepassen als u thuis psalmzingt (doet u dat nog wel eens? Vroeger werd geen zondagsbezoek afgesloten zonder een psalm!). Ook uw organist kent de kneep, die u thans gaat lezen; hij zal hem waarschijnlijk zelf ook toepassen.

Wilt u de verleiding van een muzikaal slippertje — bijvoorbeeld van een gis in plaats van een g — voorkomen, dan kunt u het begeleidende accoord, vlak voor de verleiding komt, op een g baseren. Tijdens een g-accorde kan niemand een gis zingen zonder te kleuren. Wie het toch doet — zijn slippertje is voor elk en een iegelijk openbaar geworden. En wie wil nu onnodig uit een gezond gareel springen?

een vruchtbaarheidsgod is, staat Hij niet meer tegenover Baäl, maar liggen Baäl en Jahweh in elkaars verlengde. Het gaat dan immers bij beiden om vruchtbaarheid.

Voor Israëls besef was het offeren aan de Baäls dan ook beslist geen afval van Jahweh. Natuurlijk niet. Want Jahweh en Baäl waren immers geen concurrenten, maar vulden elkaar aan. En wanneer er profeten kwamen, die zeiden: Julie zijn van Jahweh afgefallen en hebben je verontreinigd door de Baäls achterna te lopen, dan antwoordden ze: geen sprake van! Er is geen haar op ons hoofd dat er aan denkt Jahweh los te laten. En dat meenden ze dan oprecht. Zo zijn er ook vandaag christenen en theologen die de mond vol hebben van bijbelse woorden en termen, maar die er een totaal an-

dere inhoud aan hebben gegeven, die met de oorspronkelijke bijbelse betekenis niets meer te maken heeft.

Dat is hetzelfde als wat er bij Israël gebeurde. Toen het vruchtbaarheidsdenken het volk ging beheersen, werd Jahweh niet afgeschaft, maar Hij werd wel misvormd tot een God die met de echte Jahweh alleen de naam nog gemeen had.

Als je dat tegen hen zei, waren ze verontwaardigd. Wel neen, mijnheer, zeiden ze. Wij Jahweh verlaten? Geen sprake van! Maar intussen was het natuurlijk wel zo.

C. VEENHOF — KAMPEN

Persschouw

„Knoeien met de wet”

Zoals iedereen die een beetje meeleeft met wat op het gebied van het onderwijs gaande is weet, voltrekken zich daarin grote veranderingen en worden daarin nog grotere voorbereid. En die veranderingen zijn van die aard dat van alle voorstanders van het „bijzondere”, en met name van het „bijzondere” christelijke onderwijs, grote waakzaamheid wordt geëist. Minister Van Kemenade is met evenveel enthousiasme als bekwaamheid bezig deze veranderingen te realiseren in zijn geest.

Wie enigszins op de hoogte is van de geschiedenis van het onderwijs weet dat krachtens de grondwet van 1848 in ons land **vrijheid van onderwijs** bestaat en gewaarborgd is. Dat wil zeggen: vrijheid om „bijzondere”, niet onder het bestuur van de overheid staande, scholen op te richten. Iedere vereniging of stichting kan zo'n school in het leven roepen en is daarbij wat de „richting”, de „inrichting”, het „karakter” van de scholen volkomen vrij. De overheid heeft daarover **niets** te zeggen. Zij moet krachtens de grondwet alléén toezicht houden, althans voor wat het lagere en middelbare onderwijs betreft, op „de bekwaamheid en de zedelijkheid des onderwijzers.” Voorts zijn er bij de wet een aantal regels vastgesteld waaraan bijzondere scholen moeten voldoen om subsidie van de overheid te ontvangen, b.v. wat het aantal leerlingen en de „vakken” waarin onderwijs gegeven wordt, enz.

Een „bijzondere” school kan allerlei „kleur” hebben. Ze kan gereformeerd, protestants-christelijk, rooms-katholiek, humanistisch, enz. zijn. Als ik goed ingelicht ben zijn er b.v. ook anthroposofische bijzondere scholen. Maar daar heeft de overheid niets mee te maken. Want nog eens: wat de „richting”, de „inrichting” van hun scholen betreft, zijn de besturende instanties van alle soorten „bijzonder” onderwijs geheel vrij. De „openbare” scholen, de scholen waarvan het bestuur in handen van de overheid ligt zijn in dit opzicht **niet** vrij. Die moeten „neutraal” zijn. Daarin moet onderwijs gegeven worden met „eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen”.

Nu is de heer Van Kemenade een fervente voorstander van de zgn. „samenwerkingsschool”. D.w.z. van een school waarin mensen van verschillende godsdienstige of wereldbeschouwelijke overtuiging samenwerken. Hij zei daarover in een interview in „Trouw” eens o.a. het volgende:

„Minister Van Kemenade vindt dat naast de vormen van verzuild onderwijs ook de samenwerkings-

school, waarin verschillende levensbeschouwelijke richtingen samenwerken, een kans moet krijgen. Een groeiende groep ouders kiest voor de samenwerkings-school en als minister van onderwijs moet ik ook zorgen voor de vrijheid van onderwijs van deze groep. Maar ik ben het niet eens met mijn partijgenoot Van Ooyen of met oud-staatssecretaris Schelfhout, dat daarvoor herziening van de grondwet nodig is. De bestaande mogelijkheden (een bestuurscommissie volgens de gemeentewet of een stichting of vereniging) zijn ruim genoeg.”

Deze uittaling van de minister is in meer dan één opzicht vreemd. Ik noem nu slechts één ding. Namelijk dit dat hij zegt dat hij ook moet zorgen voor de „vrijheid van onderwijs” van „deze groep”! **Want deze vrijheid is er! Nog wel krachtens de grondwet!**

Als er een aantal mensen zijn: b.v. een aantal protestanten, rooms-katholieken, humanisten, atheïsten enz. die samen zo'n school willen oprichten hebben ze daartoe de volle vrijheid. Uiteraard als er voor zo'n school voldoende leerlingen zijn enz.

Maar uit de uitspraak van Van Kemenade blijkt dat hij met het oog op de realisering van zijn lievelings-idee omtrent een „samenwerkingsschool” op iets bijzonders het oog heeft. En daarover schreef het „Friesch Dagblad” een artikel dat tot opschrift heeft wat boven deze „Persschouw” staat. Hier volgt het:

Er is een wetsontwerp ingediend onder verantwoordelijkheid van drie ministers: De Minister-president, de minister van Binnenlandse Zaken en de minister van Onderwijs en Wetenschappen. Een wetsontwerp tot herziening van de Grondwet betreffende de bepalingen inzake het onderwijs. Over dit wetsontwerp is véél te zeggen en evenzeer over de memorie van toelichting. In dat laatste stuk komt ook ter sprake de eenmaal door de staatssecretaris van onderwijs Schelfhout gelanceerde gedachte aan een „tertium”, een derde mogelijkheid. Er is openbaar onderwijs, gegeven in opdracht van de staat. Er is bijzonder onderwijs, met het bestuur van een vereniging of stichting als het bevoegd gezag. De „richting” van het openbaar onderwijs staat vast. Want dat openbaar onderwijs wordt bij de wet geregeld. En reeds in de grondwet staat het nodige over die richting: het openbaar onderwijs wordt van staatswege gegeven met „eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen.” **Over de „richting” van het bijzonder onderwijs staat niets in de grondwet. Noch in de onderwijswet.** Het kan zo neutraal mogelijk zijn, maar ook humanistisch, of Gereformeerd in confessionele zin, of Rooms-Katholiek, of Mohammedaans. De wetgever moet daar buiten blijven.

Alleen ligt het voor de hand, dat men niet zo gemakkelijk overgaat tot het stichten van een bijzondere school met een signatuur gelijk of vrijwel gelijk aan die van een openbare school. **De bijzondere school wordt juist gesticht, omdat de openbare school wordt afgewe-**

zen. Als regel niet, omdat het een staatschool is, maar om de richting van die staatschool.

Nu komen de drie ministers in de memorie van toelichting te spreken over dat tertium, waarvan vroeger de staatssecretaris van onderwijs, de heer Schelfhout al beloofde, dat het bij een herziening van de grondwet aan de orde zou kunnen worden gesteld. De drie ministers schrijven over dat „tertium”, over die „samenwerkingsschool” het volgende:

„Met de samenwerkingsschool werd bedoeld op de onderwijskundige samenwerking van een of meer richtingen in het bijzonder onderwijs met de gemeente, in de hoedanigheid van verzorgster van openbaar onderwijs, onder gezamenlijk beheer van de deelnemende partijen.”

Het gaat dus om „deelnemende partijen”. Een of meer van die partijen worden genoemd „richtingen in het bijzonder onderwijs”.

De andere partij is de burgerlijke gemeente, als verzorgster van het openbaar onderwijs. Wanneer het gaat om richtingen in het bijzonder onderwijs, dan gaat het uiteraard om „richtingen”, die bezwaar hebben tegen de richting van het openbaar onderwijs. Die het openbaar onderwijs, zoals het door de wet is geregeld, **in principe afwijzen.** Die richtingen worden nu, (wij volgen het merkwaardige spraakgebruik van de ministers) **partijen, déelnemende partijen in het gezamenlijk beheer van een school, waarin ook de gemeente samenwerkende partij is.** De gemeente werkt samen met „richtingen”. Niet met verenigingen of stichtingen, maar met richtingen. Richtingen in het bijzonder onderwijs.

De gemeente draagt de verantwoordelijkheid voor tweeërlei scholen:

1. openbare scholen, waarbij zij gebonden is aan de wettelijke voorschriften omtrent geest en karakter van het openbaar onderwijs,
2. scholen, waarvoor zij samen met richtingen in het bijzonder onderwijs verantwoordelijkheid draagt en samen met die richtingen de grondslag van de school bepaalt.

Waarbij één ding bij voorbaat zou mogen worden verwacht (anders heeft de gehele zaak geen zin) nl. dat de richting van de onder 2 genoemde scholen **anders** is dan die van de openbare school. De gemeente aanvaardt dan dus de verantwoordelijkheid voor tweeërlei scholen, van verschillende richting. **En B. en W. kunnen voor de gang van zaken op beiderlei scholen door de Raad ter verantwoorden worden geroepen.** Máár nu volgt er in de redenering van de drie ministers 'n hoogst merkwaardig gevolg, een in zekere zin juist verhaal en dáárom zo merkwaardig.

De drie ministers schrijven nl.:

„Een dergelijke samenwerking kan gestalte krijgen onder een publiekrechtelijke of een privaatrechtelijke beheersvorm. Een in de praktijk voorkomende publiekrechtelijke rechtsfiguur voor de samenwerking tussen openbaar en bijzonder onderwijs is dat in een door de gemeenteraad ingevolge

artikel 61 gemeentewet ingestelde commissie voor het beheer van school vertegenwoordigers van het bijzonder onderwijs worden benoemd.”

En verder:

„Op de publiekrechtelijke vorm zijn de bepalingen van het openbaar onderwijs van toepassing.” Zéér juist, zeggen wij. **Het is gewoon een openbare school,** door de gemeente in het leven geroepen en alles wat in de onderwijswet over het openbaar onderwijs staat, is op deze school van toepassing. De inspectie heeft er op toe te zien, dat al die bepalingen worden nageleefd. **Het is en het blijft een openbare school.** Dat hebben de drie ministers goed begrepen. En dat er in de commissie van „beheer”, een commissie door de gemeente benoemd en alleen aan haar verantwoordelijk, ook „vertegenwoordigers” zijn benoemd, die voorstanders zijn van de bijzondere school, **verandert daaraan niets.** Maakt het alleen maar een beetje gek. Een openbare school, in het leven geroepen door de gemeente, beheerd door een commissie in opdracht van en onder verantwoordelijkheid van de gemeente, **onderworpen aan alle bepalingen voor het openbaar onderwijs** wordt door de drie ministers voorgedragen als een „rechtsfiguur voor de samenwerking tussen openbaar en bijzonder onderwijs.” Het is verbazingwekkend. **Juist is de erkenning, dat het integraal gaat om een openbare school.** En zonder blikken of blozen wordt beweerd, dat die **openbare school een samenwerkings-school is tussen openbaar en bijzonder onderwijs.** Onder bijzonder onderwijs wordt dan blijkens het verband verstaan dat bijzonder onderwijs, dat **princiepelijk van het openbaar onderwijs verschilt.**

En zo werken dan volgens de drie ministers het openbaar onderwijs en dat bijzonder onderwijs samen in een **openbare school met het gemeentebestuur als het bevoegd gezag.** Inderdaad, dit is een evident knoeien met de wet.

Maar in dit knoeien openbaart zich het oeroude streven van „de staat” namelijk om ook de „richting” van het onderwijs op de scholen te beheersen en naar eigen hand te zetten.

Want laat men niet over het hoofd zien dat die „samenwerkings-school” van een zeer bepaalde „filosofie”, speciaal wat opvoeding en onderwijs betreft, uitgaat. De „samenwerkingsschool” is van deze „filosofie” de concrete gestalte. En deze gaat de **overheid** bevorderen. Tegenover allen die van deze school niet gediend zijn.

C.V.

Kerknieuws

Nijverdal — In het veertien-daags mededelingenblad: Nijhehorijen d.d. 9 april '76 van de kerk te Nijverdal wordt via een verslag van

de gemeentevergadering het volgende doorgegeven aangaande het zoeken naar een geschikte vergaderruimte voor de zondagse kerkdiensten: Na alle geldzaken is gesproken over onze plaats van samenkomst in de zomer en eventueel ook in de rest van het jaar. Het gebouw „Rehoboth” is, zoals u weet voor ons niet meer beschikbaar, sinds de „Binnenverbanders” het gehuurd hebben voor het gehele jaar. Uit de vele mogelijkheden die onderzocht zijn, bleven er twee over: de Vrije Evangelische Kerk en de aula van het College Noetsele. Alle andere waren niet te huur, of niet geschikt. Tot de overgebleven mogelijkheden zal als eerste bij het College Noetsele geïnformeerd worden, of we dit huren kunnen voor de vakantietijd. Het zal nu niet Pinksterzondag met later nog zes zondagen in de topweken worden, maar een aaneengesloten periode van de eerste zondag in juni tot en met de laatste zondag in september. We willen namelijk tegelijk zien hoe het kerken daar ons bevalt, als we onder ons zelf zijn. Is de ruimte dan te groot of is hij voor ons passend. De morgendiensten in ons eigen gebouw zijn vaak te vol. Daarom zien we uit naar een oplossing daarvoor. Nieuwbouw is te duur en uitvoering van de oude en goedgekeurde bouwplannen eveneens. Voor andere verbouwingsplannen zal geen goedkeuring worden verkregen.

Overschie — In de „Kerkbode” van de Geref. Kerk Rotterdam-Overschie e.o. van 13 maart 1976 lazen we onderstaand stukje van de hand van de pastor-loci Ds G.

van den Brink: **Gesprek met de Gereformeerde kerkeraad van Overschie.** Onlangs werd het tweede en voorlopig laatste gesprek gevoerd tussen een commissie uit de Geref. kerkeraad van Overschie en één uit onze kerkeraad. Tijdens de eerste vergadering gaven wij onze visie op de kerkelijke situatie van vandaag. We probeerden de feiten te zien in het licht van de Heilige Schrift. Tijdens het tweede gesprek gaven de Gereformeerde broeders een uiteenzetting. Op de vraag wat ze naar voren brachten, zou wat het onderwerp en de inhoud betreft het best verwezen kunnen worden naar het bekende boekje van dr B. Rietveld: „Wat is er aan de hand met de gereformeerde kerken in Nederland” (72 blz.). Ons gesprek werd gevoerd in volstrekte openheid en broederlijkheid. Onzerzijds werd diepe zorg uitgesproken over de uitgroei van de synodaal-organisatorische 'top' van de Gereformeerde kerken. Ook kwamen opvattingen als die van de doctores Kuitert en Wiersinga ter sprake. Wij hebben onze diepe zorg onder woorden gebracht over de, ook ter plaatse bestaande, onduidelijkheid over de vraag of deze visie's wettig waren in de Gereformeerde kerken. We zeiden, dat het ons, zolang deze onduidelijkheid niet is weggenomen, tot onze grote spijt niet mogelijk zal zijn om bij voorbeeld te komen tot gemeenschappelijke diensten. We spraken met elkaar af, dat wanneer de ontwikkeling in de één of andere kerk daartoe aanleiding zou geven, op nieuw contact zal worden opgenomen. Inmiddels heeft de Gerefor-

(Nagekomen advertentie)

**HET BESTUUR VAN DE VERENIGING REHOBOTH
TOT STICHTING EN INSTANDHOUDING VAN SCHOLEN
MET DE BIJBEL TE URK
VRAAGT VOOR HAAR 6 BASIS-SCHOLEN**

enkele onderwijzers

In de vereniging Rehoboth wordt samengewerkt door de volgende kerken: Geref., Ned. Herv., Christ. Geref., en Geref. Vrijg. B.V. Van de sollicitanten wordt een positief-christelijke levensovertuiging gevraagd.

Hoewel de voorkeur uitgaat naar meer ervaren krachten worden ook zij die dit jaar afstuderen uitgenodigd vrijblijvend te informeren naar de aantrekkelijke mogelijkheden in Urk.

Telef. sekr. 05277-1468 (na 18.00 uur).

Sollicitaties gaarne binnen één week na verschijndatum aan het bestuur, p.a. Postbus 61 te Urk.

meerde synode het gevoel van dr Wiersinga ondubbeltzinnig afgewezen. Wij zijn daar dankbaar voor. We zien nu met grote spanning uit naar het vervolg. De vraag is of er, na dit judiciele besluit, ook praktisch iets zal veranderen. We bidden, dat de duidelijkheid in de Gereformeerde kerken mag terugkeren. En dan

wel in die zin, dat men zich meer kinderlijk onderwerpt aan het gezag van de Schriften, waarin de apostelen getuigen, dat ze niet zijn voortgekomen uit de wil van mensen, maar werkelijk zijn: Gods Woord (1 Thess. 2:13; 2 Petr. 1:21)

Kerk, Israël en Nes Ammim — De Commissie Contact Kerken van de

Boekbespreking

Prof. dr A. Troost,
„Geen aardse macht begeren wij”.
Buijten en Schipperheijn. 1976.
Prijz f 18,90.

„Geen aardse macht begeren wij” is een bundeling van artikelen en toespraken van prof. dr A. Troost, waarin deze zijn visie geeft op de mens en de maatschappij. Het is tegenwoordig nog al gebruikelijk, dat men gehouden referaten en toespraken later in boekvorm uitgeeft. Dat heeft wel bezwaren. Prof. Troost verontschuldigt zich, dat hij liever een goed gecomponeerd boek had geschreven. Door uitzonderlijke omstandigheden moest de bundel echter in haast worden geselecteerd. Correcties zijn dan ook vrijwel niet aangebracht. De artikelen zijn ook nog al van verschillend niveau. Dat is ook moeilijk anders te verwachten, als men naast elkaar opneemt een toespraak voor de E.O. en een artikel uit „Mededelingen” van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Deze kritische opmerkingen gespuid hebben, moet ik mij nu toch haasten de indruk weg te nemen, dat deze bundel van weinig waarde zou zijn. Het tegendeel is waar. Deze zeer gevarieerde bundel heeft grote waarde door het feit, dat ze gericht is op de actualiteit van het christelijk geloof in de huidige politieke en maatschappelijke verhoudingen.

Troost laat ons in deze strijdvaardige bundel op duidelijke wijze zien hoe met name op politiek gebied de fronten zijn verschoven, verwaagd en veranderd.

Vanuit de visie van de calvinistische wijsbegeerte tekent Troost ons hoe ernstig de situatie is. De lezer wordt er weer eens mee geconfronteerd, dat de calvinistische wijsbegeerte midden in het leven staat en wel degelijk antwoord weet te geven met name op de marxistische stromingen van deze tijd. Tal van actuele vraagstukken worden behandeld. Ik noem slechts: medezeggenschap, het bestaansrecht van christelijke organisaties, de ethiek van het winststreven, de noodzaak van christelijke politiek en maatschappijkritiek.

Het meest interessant vond ik het artikel „Christelijke politiek tussen biblicisme en humanisme”. Het is een vrij agressief verhaal, waarin Troost een artikel bestrijdt van prof. Augustijn, dat kort tevoren in „A.R.-Staatkunde” was opgenomen. Op dat artikel van Augustijn is indertijd ook door dr Veerman, op dat moment voorzitter van de A.R.P. gereageerd.

Hoewel Veerman ook opmerkt, dat hij zijn partij niet herkent in het artikel van Augustijn, beperkt hij zich tot het maken van een aantal welwillende kanttekeningen. Bij een zo felle en fundamentele aanval als prof. Augustijn deed op de christelijke politieke komt men daar weinig verder mee. Eigenlijk gaf Veerman de indruk, dat de A.R.P. nauwelijks antwoord weet te geven op de vraag naar het waarom van christelijke politiek. Troost pakt het heel anders aan. Hij schiet met scherp, als hij Augustijn op de korrel neemt.

Augustijn had in zijn artikel in feite met karikaturen gewerkt. De christelijke, staatkundige bezinning moet het bij hem ontgelden.

Als wrijfpaal moest daarvoor dienen „Saevis trankuullus in undis” van dr Colijn, alsof er voor en na Colijn op dit gebied niet veel meer verschenen was.

De calvinistische wijsbegeerte wordt door hem, zoals helaas meer gebeurt, doodgezwegen. Daar moet je bij Troost niet mee aankomen. Hij zal daarvoor opkomen, al wordt hij daarvoor nu aan de V.U. van verschillende kanten lastig gevallen.

Troost wijst er terecht op, dat al decennia lang een nieuwe christelijke staatkundige richting, geïnspireerd door de wijsbegeerte en staatstheorie van Dooyeweerd een actieve rol heeft gespeeld bij de A.R.-bezigging.

Het deed mij goed, maar dit is een zeer persoonlijke opmerking, dat Troost weer eens wees op de grote betekenis, die mijn oude leermeester Dooyeweerd, voor de christelijke politieke bezinning heeft gehad. De bestrijding van de biblicistische fundering van de A.R.-beginselpolitiek loopt inderdaad op haar laatste benen. Dat is mee te danken aan veertig jaar calvinistische wijsbegeerte.

Troost wijst er in dit verband op, dat het hiermee verwante confessionalistische alternatief, zoals b.v. het G.P.V. levert, het iets langer kan uithouden, maar dat het in principe op dezelfde weg van verstarring en ontbinding is.

Interessant is, dat Troost laat zien, dat vanuit de calvinistische wijsbegeerte de zwakte van de biblicistische A.R.-visie al veel eerder was doorzien, dan in de kring van mensen als Augustijn.

Het boek van Troost is soms wel wat moeilijk te begrijpen. Wie zich enige moeite troost, kan aan dit boek echter veel hebben.

Ik hoop, dat velen zich de moeite willen getroosten van dit boek van prof. Troost kennis te nemen.

J. Meulink

Stichting Nes Ammim Nederland, waarin samenwerken de Ned. Herv. Kerk, de Geref. Kerken en de Chr. Geref. Kerken, organiseert op zaterdag 8 mei a.s. een informatie- en bezinningsdag. Deze dag vangt aan om 10.15 uur in het Johannes-centrum in de Utrechtse wijk Overvecht-Zuid.

Als sprekers zullen aanwezig zijn: prof. dr B. J. Oosterhoff en prof. dr G. N. Lammens, die resp. zullen spreken over de relatie Kerk-Israël in het algemeen en de eigen plaats van Nes Ammim daarin.

Groepsdiscussies, Israëlische volksdansen, informatie door bewoners van Nes Ammim (de chr. nederzetting in Galilea) en door de heer A. Genez, hoofd van het district Gaäton, vertoning dia's en lektuurverkoop zijn andere ingrediënten van deze dag, die omstreeks half vier beëindigd zal zijn.

Het Johannes-centrum ligt in het oostelijk gedeelte van Utrecht, vlakbij het NS-station Overvecht.

Rectificatie

De opmerkzame lezer gelieve de volgende rechtzetting aan te brengen in de tekst van het stuk dat als opschrift heeft „Onze eigenheid” in het no. van ons blad van 16-4-'76, op blz. 123 in de eerste kolom. Daar wordt een citaat gegeven van Ds O. Mooiweer uit het Kerkblad van Enschede dat niet van zijn hand is. De naam Ds Mooiweer en die van genoemd kerkblad moet worden geschrapt. Schrijver van het daar door mij geciteerde is Ds N. 't Hart. M'n excuus aan collega Mooiweer voor het aan hem toeschrijven van iets wat niet van zijn hand is; en aan collega 't Hart voor het niet plaatsen van zijn naam waar die had behoren te staan.

J. Meester

Uit... goed voor U

Breng de Pinksterweek door op de Veluwe.

Bespreek nu uw Bungalow, of een plaatsje voor uw tent of caravan.

Ook kunt U nog bungalow's huren tot 26 juni en na 7 aug.

Eigen verwarmd kinder- en kleuterzwembad, speelgelegenheid, groot recreatiegebouw enz.

Camping en Bungalowpark

„Ackersate”

Harremaatweg 26, Voorthuizen
Telefoon 03429-1274

Na een leven in dienst van zijn Heiland heeft het de HEERE behaagd tot Zich te nemen mijn geliefde man, onze lieve vader en opa

Marinus Neet

sinds 1968 weduwnaar van
A. H. de Bruin

op de leeftijd van 70 jaar.

Leerdam,
J. B. M. NEET-DONASTZ
kinderen en kleinkinderen
Neet
kinderen en kleinkinderen
van Rooijen

Leerdam, 29 april 1976
Kruiswerf 9

De teraardebestelling heeft plaats gehad maandag 3 mei jl.

U kunt nog steeds
exemplaren van
het speciale

EB-PINKSTERNUMMER

bestellen!

zolang
de voorraad
strekt!

STICHTING ELISABETHBODE

Postbus 100 — Tuinstraat 1
LOCHEM
Tel. 05730-2770 ('s av. 2526)

PRIJS: 25 — 11 cent per ex.
incl. verzendkosten

Zeer onverwacht werd uit onze gemeente weggenomen onze mede-broeder ouderling

Marinus Neet

Wij danken den HEERE voor de wijze, waarop hij met zijn rijke gaven gedurende vele jaren onze gemeente als diaken en vooral als ouderling heeft mogen dienen.

Sterke God mevrouw Neet en de verdere familie in dit verlies.

Namens de kerkeraad der
Geref. Kerk vrijgemaakt
te Leerdam,
Ds G. van Keulen, praeses
A. van Gent, scriba

Leerdam, 29 april 1976

PASTORALE LEERGANGEN

ZWOLLE ROTTERDAM

Theologische studie op middelbaar niveau
(met bijbels Grieks en Hebreeuws)
op grondslag van de Geref. belijdenis.

De lessen worden gegeven 's zaterdags om de veertien dagen
van 10.00-15.15 uur vanaf 28 aug. a.s.

De Leergangen zijn door de Overheid erkend.

Informaties bij de administratie/secr.

Voor Zwolle: A. toe Boecoplaan 5, Elburg, tel. 05250-2210.
Voor Rotterdam: Ratelaar 21, Barendrecht, tel. 01806-4038.

Tevens voor Zwolle bij Ds J. B. van Mechelen, Urk, tel. 05277-2768.
Voor Rotterdam bij Ds J. Schelhaas, Delft, tel. 015-566212.

Plaats uw familieberichten in dit blad

Voor al uw

handels- en familie drukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — Zeist

DRINGEND VERZOEK

Welke predikant, kandidaat of student is bereid om de kerk van Den Helder op een of meerdere van de navolgende zondagen in haar diensten voor te gaan?

6-6, 27-6, 4-7, 18-7, 25-7, 8-8, 15-8, 22-8 en 12-9.

Aanvangstijden der diensten: 09.00 en 17.00 uur. Wijziging aanvangstijd middagdienst mogelijk.

Gaarne bericht aan A. Boendermaker, Julianaplein 4 (kamer 403), tel. 02230-21536.

Redactieleden

Drs H. de Jong
Mr. dr J. Meulink
D. W. L. Milo
Ds E. R. Postma
Ds H. Smit
Dr H. E. S. Woldring

Adres van de Redactie

K. Muller
H. Pootlaan 242,
Alkmaar
Telefoon 072-16767

Advertenties en druk

Drukkerij
„Steenbergen”,
Nooitgedacht 3, Zeist
Tel. 0 3404 - 12452

Abonnementsprijs:

f 30,— per jaar of
f 16,— per half jaar.
Buitenland f 40,— p.j.
of f 57,50 p. luchtpost

Giro 40 49 45

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen: uiterlijk tot 15 november.

Geref. Persvereniging „Opbouw”

Abonnementenadministratie
Merelhoven 273
Capelle aan den IJssel
Tel. 010 - 50.41.78

Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.